

Folkehøgskole og øvrig utdanningsoppnåelse

Undersøkelser av folkehøgskoleutdanningens effekt på elevenes øvrige utdanningsoppnåelse

En rapport fra forskningsprosjektet
"Folkehøgskole og øvrig utdanningsoppnåelse"

Solveig Topstad Borgen (solveigtborgen@gmail.com)
Nicolai Topstad Borgen (nicolai.borgen@sosgeo.uio.no)

26. september 2013

Forord

Målet med forskningsprosjektet ”Folkehøgskole og øvrig utdanningsoppnåelse” har vært å avdekke om den norske folkehøgskoleutdanningen spiller en rolle for elevenes øvrige utdanningsoppnåelse. Prosjektet har resultert i to selvstendige forskningsartikler som i skrivende stund vurderes for publisering. ”Folk high schools and dropouts from upper secondary school: Effects of non-academic investments in dropouts” (Borgen og Borgen 2013a) tar for seg folkehøgskolens effekt på frafallselever fra videregående opplæring. ”Folk high schools and student retention in higher education: Effects of non-academic investments in future students” (Borgen og Borgen 2013b) tar for seg folkehøgskolens effekt på studentgjennomstrømning i høyere utdanning. Denne rapporten gir en kort sammenfatning av resultatene fra forskningsprosjektet, og er ment å gjøre våre funn tilgjengelig på norsk. Vi henviser til de nevnte forskningsartiklene for lesere som ønsker en grundigere kontekstualisering av forskningsspørsmålene, ytterligere redegjørelse for metodologisk tilnærming og detaljer knyttet til analysemodellene. I disse artiklene presenteres også resultater fra robusthetstester som er utført med instrumentvariabelmetoden.

Folkehøgskolerådet har bidratt med finansiell støtte til forskningsprosjektet. Prosjektet er fritt og uavhengig utformet av forfatterne selv, og er uten føringer fra Folkehøgskolerådet. Vi har sett det som vår oppgave å objektivt avdekke effekter av folkehøgskoleutdannelsen, og har lagt stor vekt på etterprøvbarhet og gjennomsiktighet i databehandling og metode. Vi ser det ikke som vårt mandat å gi anbefalinger om hvordan Folkehøgskolerådet bør forholde seg til våre resultater. Avslutningsvis har vi imidlertid fremsatt noen mulige implikasjoner av koblingen mellom folkehøgskolen og elevenes øvrige utdanningsoppnåelse.

Vi ønsker å takke Tor Grønvik som vår kontaktperson i Folkehøgskolerådet. Tor Grønvik og Odd Haddal har begge bidratt med nyttige innspill til prosjektet. Takk til Arne Mastekaasa for verdifulle innspill til et tidlig artikkelutkast, og til Steinar Sundvoll som bidro til å få hjulene i gang da prosjektet ennå var i startfasen. Analysene i denne rapporten er basert på registerdata fra Statistisk Sentralbyrå, som er utarbeidet for prosjektet ”Educational Careers” ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo.

Berkeley, 26. september 2013,

Solveig Topstad Borgen

Nicolai Topstad Borgen

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	4
Innledning.....	5
DEL I: Folkehøgskolens effekt på elever som har falt fra videregående opplæring	8
Data og metode	9
Resultater	10
Konklusjon.....	13
DEL II: Folkehøgskolens effekt på studentgjennomstrømning i høyere utdanning.....	15
Data og metode	16
Resultater	17
Folkehøgskoleutdanning og valg av studieretning	18
Hypotese 2.1: Sikre utdanningsvalg	20
Hypotese 2.2: Effektiv utdanningsoppnåelse.....	22
Effekt av folkehøgskoleutdanning eller effekt av den akademiske pausen?	24
Er folkehøgskoleutdanningen i seg selv en forsinkelse?	25
Konklusjon.....	26
Del III: Videre forskning og noen betraktninger om folkehøgskolens rolle i utdanningssystemet	28
Videre forskning	28
Noen betraktninger om folkehøgskolens rolle i utdanningssystemet.....	29
Referanseliste	31
Appendiks A: Om folkehøgskolene	33

Sammendrag

Denne rapporten belyser to forskningsspørsmål som er relatert til folkehøgskoleelevers øvrige utdanningsoppnåelse. I den første delen av rapporten spør vi om en folkehøgskoleutdanning øker sannsynligheten for at frafallselever fullfører videregående opplæring. Når vi sammenlikner frafallselever med og uten folkehøgskoleutdanning, finner vi at frafallselever som tar en folkehøgskoleutdanning har større sannsynlighet for å fullføre allmenfag, men mindre sannsynlighet for å fullføre yrkesfag. Dette gjelder uansett hvilken studieretning eleven opprinnelig falt fra.

I den andre delen av rapporten spør vi om en folkehøgskoleutdanning fører til bedre studentgjennomstrømning i høyere utdanning. Vi undersøker om en folkehøgskoleutdanning bidrar a) til at studenter tar sikrere utdanningsvalg, og b) til at studentene oppnår høyere utdanning mer effektivt. Vi finner at studenter med en folkehøgskoleutdanning har like stor sannsynlighet for å bytte studiested og studieretning som andre studenter, og dermed at folkehøgskolen ikke bidrar til at studenter tar sikrere utdanningsvalg. Vi finner også at studenter med en folkehøgskoleutdanning bruker noe mindre tid på å oppnå sin første bachelorgrad sammenliknet med studenter som går direkte inn i høyere utdanning etter videregående opplæring. Studenter med en folkehøgskoleutdanning er imidlertid ikke mer effektive i å oppnå høyere utdanning enn studenter som har hatt en annen akademisk pause etter videregående opplæring.

Avslutningsvis gir vi noen forslag til hvordan våre resultater kan danne grunnlag for videre forskning på sammenhengen mellom folkehøgskoleutdannelsen og elevenes prestasjoner i det øvrige utdanningssystemet. Vi peker også på at det å befeste en sterk kobling mellom folkehøgskoleutdanningen og elevens øvrige utdanningsoppnåelse kan få konsekvenser både for folkehøgskolens fremtidige legitimitetsgrunnlag og for skoleslagets unike særpreg.

INNLEDNING

Denne rapporten belyser hvordan en folkehøgskoleutdanning påvirker elevenes øvrige utdanningsoppnåelse. Vi undersøker først folkehøgskoleutdanningens effekt på elever som har falt fra videregående opplæring: Vil en folkehøgskoleutdanning øke sannsynligheten for at frafallselever fullfører videregående opplæring? Deretter ser vi nærmere på folkehøgskoleutdanningens effekt på studentgjennomstrømning i høyere utdanning: Vil en folkehøgskoleutdanning gjøre fremtidige studenter sikrere på sine utdanningsvalg, og føre til at studenter oppnår sin høyere utdanning mer effektivt?

Våre undersøkelser er motivert av tre forhold. *For det første* er det mange positive konsekvenser knyttet til effektiv utdanningsoppnåelse, både for individet selv og for samfunnet. Derfor er det interessant å søke etter tiltak som kan bidra til effektiv utdanningsoppnåelse, og folkehøgskoleutdannelsen kan være et slikt tiltak. Om lag 10 prosent av hver fødselskohort i Norge tar en folkehøgskoleutdanning. Det unike, ikke-akademiske skoleslaget har direkte innvirkningskraft på elevene i 9 måneder, både gjennom internater, sosiale arrangementer og undervisning. I hvert elevkull finnes både elever som ikke har fullført videregående opplæring og elever som planlegger en studiekarriere i høyere utdanning. Gjennom folkehøgskoleutdanningen lærer elevene å kjenne sine egne evner og interesser, og utdanningen har som mål å hjelpe elevene til å avgjøre sine fremtidsplaner (Knutas og Solhaug 2010: 39-40; NOU 2001:16: 12).

For det andre råder det en oppfatning om at folkehøgskolen har en positiv effekt på øvrig utdanningsoppnåelse, til tross for at det ikke er påvist empirisk. I 2009 ga Folkehøgskolerådet et innspill til ”Stortingsmelding om kompetansebehov i framtida”, hvor rådet fremmet at frafallselever øker sannsynligheten for å fullføre videregående opplæring ved å ta en folkehøgskoleutdanning. Dette virker plausibelt fordi folkehøgskolen tilbyr et tett og oppfølgende miljø som kan bidra til motivasjon for videre læring. Videre fremsatte Folkehøgskolerådet antagelser om at en folkehøgskoleutdanning fører til bedre studentgjennomstrømning i høyere utdanning, noe som virker plausibelt fordi folkehøgskoleutdanningen bidrar til at fremtidige studenter føler seg mer sikre på sine utdanningsvalg (Folkehøgskolerådet 2009). Folkehøgskolens effekt på frafallselever og på studentgjennomstrømning i høyere utdanning er imidlertid eksempler på hva Pascarella (2006: 513) kaller ”rasjonelle myter”. Det virker troverdig at folkehøgskolen motiverer frafallselever for ny læring, og dermed trekkes slutningen om at folkehøgskolen øker sannsynligheten for at disse elevene fullfører videregående opplæring. Det virker troverdig at folkehøgskolen gjør fremtidige studenter mer sikre på sine utdanningsvalg, og dermed trekkes også slutningen om at folkehøgskolen øker studentgjennomstrømningen i høyere utdanning. Det finnes imidlertid lite vitenskapelig grunnlag for å påstå at det eksisterer en sammenhengen mellom folkehøgskoleutdanning og øvrig utdanning. Til tross for at disse

sammenhengene ikke er påvist empirisk, har de innflytelse på politisk utforming. I 2012 ytret daværende kunnskapsminister Kristin Halvorsen i en pressemelding at folkehøgskolenes særegenhet er egnet til å sette elever som står i fare for å falle fra videregående opplæring i stand til å fullføre utdanningen (Kunnskapsdepartementet 2012). På grunnlag av dette ble det foreslått en økning i årlig statsstøtte til folkehøgskolene. I denne rapporten presenterer vi empiri som avdekker om de rasjonelle mytene om folkehøgskoleutdannelsen er sanne.

For det tredje er det relativt enkelt å undersøke om en folkehøgskoleutdanning påvirker øvrig utdanningsoppnåelse, ettersom folkehøgskolen er et etablert tilbud som benyttes av både frafallselever og kommende studenter. Ofte må tiltak og reformer i utdanningssystemet først utvikles, deretter innføres og til slutt måles for at vi skal vite om de har den ønskede effekten på elever og studenter. Slike prosesser kan være både tidskrevende og kostnadskrevende. Det spesielle med folkehøgskolen er at den allerede eksisterer, og at den allerede påvirker både frafallselever og fremtidige studenter i høyere utdanning. Hvorvidt folkehøgskolen har en gunstig effekt på disse elevenes øvrige utdanningsoppnåelse kan derfor avdekkes simpelthen ved måling.

Den norske folkehøgskolens mandat er å tilby en akademisk pause i utdanningssystemet, og skoleslaget skal gi læring av livet, om livet og for livet (Knutas og Solhaug 2010: 39-40; NOU 2001:16: 12). Målet med denne rapporten er ikke å avdekke om folkehøgskolen evner å oppfylle sitt mandat. Vi undersøker om folkehøgskoleutdanningen har en gunstig innvirkning på elevenes øvrige utdanningsoppnåelse. En slik effekt vil snarere være en heldig virkning av skoleslaget, enn et bevis på at folkehøgskolen oppfyller sitt mandat. Hvis denne rapporten avdekker at folkehøgskoleutdanningen påvirker elevenes øvrig utdanningsoppnåelse, så betyr det at folkehøgskolen kan sitte på en nøkkel for fremtidig utarbeidelse av tiltak som kan forbedre utdanningsoppnåelsen i Norge. For det første vil folkehøgskolen kunne gi retningslinjer for hvordan frafallsproblematikken kan løses, dersom det er trekk ved folkehøgskolen som gjør at frafallselever fullfører videregående opplæring. For det andre vil folkehøgskolen kunne gi innsikt i hvordan studenter kan forberedes til en effektiv studiekarriere, dersom studenter med en folkehøgskoleutdanning gjør sikrere utdanningsvalg og oppnår høyere utdanning på kortere tid.

Denne rapporten består av tre deler. I første del undersøker vi om en folkehøgskoleutdanning påvirker frafallselever til å fullføre videregående opplæring. Av vår kjennskap er dette den første studien som gir innsikt i denne problemstillingen. Den andre delen omfatter folkehøgskolen og studentgjennomstrømning i høyere utdanning. Både del 1 og del 2 begynner med en kort innledning til temaet, en presentasjon av relevant forskning og hypoteseutledning. Videre gjør vi rede for datamateriale og forskningsmetode, og presenterer dernest våre resultater. Vi avslutter begge disse delene med en konklusjon. I den tredje og siste delen gir vi noen forslag til videre forskning, og

fremsetter noen avsluttende betraktninger om folkehøgskolens rolle i utdanningssystemet. For lesere med liten kjennskap til folkehøgskolen finnes en kort introduksjon i appendiks A. For en mer utfyllende beskrivelse av folkehøgskolen og dens unike pedagogiske prinsipper henviser vi til Ohrem og Haddal (2011) og Knutas og Solhaug (2010: 17-26), som også gir en omfattende oversikt over ytterligere litteratur om folkehøgskolen.

DEL I: FOLKEHØGSKOLENS EFFEKT PÅ ELEVER SOM HAR FALT FRA VIDEREGÅENDE OPPLÆRING

I Norge fullfører 56 prosent videregående opplæring på normert tid. Denne andelen har holdt seg stabil siden 1994 (SSB 2013). Frafall fra videregående opplæring fører til en stor andel lavt utdannet arbeidskraft. Dette kan gi begrenset økonomisk vekst (Bailey 2007), begrensede skatteinntekter (Rouse 2007), økte velferdsutgifter (Waldfogel et al. 2007) og økt kriminalitet og stoffmisbruk (Moretti 2007). De sosiale kostnadene knyttet til frafall er estimert til omlag 5 milliarder NOK for hver eneste fødselskohort (Hernes 2010: 7).

Til tross for vesentlig innsats for å redusere frafall fra videregående opplæring (se Buland et al. 2007), er frafallsprosenten fortsatt uønsket høy, og mange ungdommer står uten vitnemål fra videregående opplæring i en alder av 19 år. I et innspill til ”Stortingsmelding om kompetansebehov i framtida”, fremsatte Folkehøgskolerådet antagelser om at folkehøgskolen ”med sitt tette og oppfølgende miljø [kan] spille en vesentlig rolle for motivasjon for ny læring og motivasjon til å fullføre det videregående løpet” (Folkehøgskolerådet 2009). I så måte kan folkehøgskolen fungere som et kjærkomment tiltak for elever som allerede har falt fra, og som gjør dem i stand til å fullføre videregående opplæring på et senere tidspunkt.

Av vår kjennskap er det ingen studier som undersøker om den norske folkehøgskolen setter frafallselever i stand til å fullføre videregående opplæring. Internasjonal forskning har imidlertid pekt på at det finnes alternative utdanningsinstitusjoner som evner å sette frafallselever i stand til å lykkes med utdanning (Gutherson et al. 2011). Disse suksessfulle institusjonene kjennetegnes blant annet av å ha få elever, ha undervisning tilpasset elevenes behov, tillate høy elevdeltagelse i beslutningstaking, ha omsorgsfulle lærere som brenner for sitt fag, ha et utvidet pensum som også omfatter mellommenneskelig og sosial utdanning, oppfordre elever til sosial deltagelse, fostre sterke bånd mellom lærere og elever, behandle elever som voksne og likeverdige individer, og av å skape et miljø hvor elevene føler trygghet, stolthet og følelsesmessig velvære (Gutherson et al. 2011). Disse trekkene tilsvarer sentrale kjennetegn ved de norske folkehøgskolene.¹ Likheten mellom folkehøgskoler og suksessfulle alternative utdanningsinstitusjoner gir oss grunn til å tro at folkehøgskolen kan ha en positiv effekt på frafallselever, til tross for at folkehøgskolen ikke har som hovedmål å gjøre frafallselever i stand til å fullføre videregående opplæring. Vi vil derfor belyse følgende hypotese:

¹ For en mer detaljert sammenlikning av norske folkehøgskoler og alternative utdanningsinstitusjoner, se (Borgen og Borgen 2013a).

Hypotese 1.1: En folkehøgskoleutdanning øker sannsynligheten for at frafallselever fullfører videregående opplæring.

Data og metode

Vi definerer frafall fra videregående opplæring som det å ha mer enn ett semester forsinkelse i studieprogresjon sammenliknet med standard studieprogresjon. Vi benytter norske registerdata for å undersøke om frafallselever med en folkehøgskoleutdanning har større sannsynlighet for å fullføre videregående opplæring enn andre frafallselever. Registerdataene inneholder informasjon om alle norske statsborgere født i 1985, 1986 og 1987. I følge våre data blir 42 prosent av alle elever forsinket med mer enn ett semester. 39 prosent av disse elevene vil imidlertid fullføre videregående opplæring innen de fyller 23 år. Kun individer som har falt fra videregående opplæring inkluderes i analyseutvalget, som dermed består av til sammen 53 266 individer. 16 762 er født i 1985, 18 044 er født i 1986 og 18 460 er født i 1987.

I analysene sammenlikner vi frafallselever med og uten folkehøgskoleutdanning, og undersøker om de har ulik sannsynlighet for å fullføre videregående opplæring innen de fyller 23 år. Vi setter denne øvre aldersgrensen fordi den åpner for at frafallselever kan bruke opptil 3 år i videregående opplæring, og dermed ha tid til å oppnå studiekompetanse, selv etter å ha gått folkehøgskole med sitt eget årskull.²

Vi ønsker å avdekke om det er en *kausal* sammenheng mellom folkehøgskoleutdanning og fullføring av videregående opplæring. Sammenhengen er kausal dersom folkehøgskoleutdanningen endrer frafallselevenes sannsynlighet for å fullføre videregående opplæring. Da vil en gitt frafallselev som tar en folkehøgskoleutdanning ha en annen sannsynlighet for å fullføre videregående opplæring enn hvis eleven ikke hadde tatt en folkehøgskoleutdanning. For å undersøke dette empirisk må vi sammenlikne frafallselever som har tatt en folkehøgskoleutdanning med frafallselever som ikke har tatt en folkehøgskoleutdanning. Vår største utfordring er at frafallselever som velger å ta en folkehøgskoleutdanning kan være systematisk forskjellige fra frafallselever som ikke tar en folkehøgskoleutdanning. Hvis dette er tilfellet, kan vi ende opp med å måle effekten av særtrekk ved frafallselever som velger å ta en folkehøgskoleutdanning, og ikke effekten av folkehøgskoleutdanningen i seg selv. Vi løser denne utfordringen ved å kontrollere for trekk ved frafallselevene som kan påvirke både sannsynlighet for å gå på folkehøgskole og sannsynlighet for å fullføre videregående opplæring. Vi kontrollerer for minoritetsbakgrunn, mor og fars inntekt når individet er 12-16 år og 16-20 år, mor og fars utdanningsnivå, antall søsken, paritet og bosted. Vi kontrollerer også for individets karakterpoeng fra ungdomsskolen, hvilket skoleår individet falt fra, hvorvidt dette skoleåret ble fullført og om individet har avtjent førstegangstjeneste. Vi kontrollerer for

² Sensitivitetsanalyser har vist at resultatene er robuste for endringer i øvre aldersgrense til 22 år og til 21 år.

individets kjønn ved å utføre separate analyser for kvinner og menn. Når vi kontrollerer for disse kjennetegnene vil vi sammenlikne frafallselever som er like med hensyn på disse kjennetegnene. Det eneste relevante trekket ved frafallselevne som varierer, er om de har tatt en folkehøgskoleutdanning eller ikke. Dermed kan vi sortere ut og måle effekten av folkehøgskoleutdanningen på frafallselevnes sannsynlighet for å fullføre videregående opplæring.

En større andel elever faller fra yrkesfag enn allmennfag (Falck et al. 2009: 3), noe som indikerer at disse gruppene kan være distinkt forskjellig fra hverandre, og at de dermed også kan reagere på en folkehøgskoleutdanning på forskjellige måter. Derfor gjør vi separate analyser for elever som har falt fra yrkesfag og allmennfag. Folkehøgskoleutdanningen har vokst frem som et alternativ til tradisjonell akademisk utdanning, og har sterke yrkesfaglige røtter (Ohrem 2011: 42; Walstad 2011: 116). Skoleslagets arv gjør det interessant å undersøke om folkehøgskoleutdanningen har ulik effekt på frafallselevers sannsynlighet for å fullføre yrkesfaglig studieretning og allmennfaglig studieretning. Vi oppnår dette ved å gjøre separate analyser for frafallselevers sannsynlighet for å fullføre yrkesfag og allmennfag.

Resultater

32 prosent av folkehøgskoleelever har ikke fullført videregående opplæring. De bivariate korrelasjonene i kolonnen til høyre i tabell 1.1 viser at kvinnelige frafallselever har større sannsynlighet for å ta en folkehøgskoleutdanning enn mannlige frafallselever. Frafallselever som tar en folkehøgskoleutdanning har større sannsynlighet for å ha høye karakterer fra grunnskolen, foreldre med høy utdanning og foreldre med høy inntekt sammenliknet med andre frafallselever. Samtidig har de mindre sannsynlighet for å ha minoritetsbakgrunn, og mindre sannsynlighet for å ha avtjent førstegangstjeneste enn andre frafallselever. Samlet sett er det flere elever som faller fra yrkesfag enn allmennfag, men de som faller fra allmennfag har større sannsynlighet for å gå folkehøgskole.

Tabell 1.1: Deskriptiv statistikk over analyseutvalget og bivariate korrelasjoner mellom folkehøgskoleutdanning og kontrollvariablene. Elever som har falt fra videregående opplæring.

Variabler	N	Deskriptiv statistikk			Bivariate korrelasjoner	
		Gjennomsnitt	SD	Min	Maks	
Folkehøgskoleutdanning	53266	0.077	0.266	0	1	1
Kjønn	53266	0.394	0.489	0	1	0.083*
Minoritetsbakgrunn	53266	0.116	0.320	0	1	-0.013*
Fars inntekt (12-16)	53266	2941.866	1901.278	0	87546.149	0.037*
Fars inntekt (16-20)	53266	3185.798	2203.145	0	140920.510	0.034*
Mors inntekt (12-16)	53266	1539.186	1028.384	0	38752.144	0.059*
Mors inntekt (16-20)	53266	1917.369	1172.102	0	37118.297	0.063*
Fars utdanningsnivå 0	53266	0.003	0.055	0	1	-0.005*
Fars utdanningsnivå 1	53266	0.005	0.067	0	1	-0.014*
Fars utdanningsnivå 2	53266	0.301	0.459	0	1	-0.061*
Fars utdanningsnivå 3	53266	0.181	0.385	0	1	-0.002*
Fars utdanningsnivå 4	53266	0.286	0.452	0	1	-0.012
Fars utdanningsnivå 5	53266	0.045	0.206	0	1	0.014*
Fars utdanningsnivå 6	53266	0.120	0.325	0	1	0.074*
Fars utdanningsnivå 7	53266	0.042	0.201	0	1	0.051*
Fars utdanningsnivå 8	53266	0.004	0.060	0	1	0.012*
Fars utdanningsnivå 9	53266	0.014	0.117	0	1	-0.020*
Mors utdanningsnivå 0	53266	0.005	0.072	0	1	-0.015*
Mors utdanningsnivå 1	53266	0.007	0.083	0	1	-0.020*
Mors utdanningsnivå 2	53266	0.382	0.486	0	1	-0.075*
Mors utdanningsnivå 3	53266	0.193	0.395	0	1	0.003*
Mors utdanningsnivå 4	53266	0.191	0.393	0	1	-0.002
Mors utdanningsnivå 5	53266	0.024	0.153	0	1	0.004
Mors utdanningsnivå 6	53266	0.169	0.374	0	1	0.103*
Mors utdanningsnivå 7	53266	0.014	0.116	0	1	0.027*
Mors utdanningsnivå 8	53266	0.001	0.031	0	1	0.000*
Mors utdanningsnivå 9	53266	0.015	0.122	0	1	-0.028
Bostedsfylke	53266	9.899	7.248	0	99	0.005*
Avtjent førstegangstjeneste	53266	0.148	0.355	0	1	-0.038*
Antall søsken	53266	1.639	1.102	0	16	-0.012*
Paritet	53266	1.865	0.994	1	16	0.003
Karakterpoeng fra grunnskolen	53266	36.385	10.344	0	60	0.060*
Allmennfaglig studieretning før frafall	53266	0.325	0.468	0	1	0.094*
Frafall fra 1. skoleår i vgs.	53266	0.138	0.345	0	1	-0.029*
Frafall fra 2. skoleår i vgs.	53266	0.479	0.500	0	1	-0.034*
Frafall fra 3. skoleår i vgs.	53266	0.383	0.486	0	1	0.055*
Skoleår fullført før frafall	53266	0.403	0.490	0	1	0.002

Note: * $p < .05$

Note: Foreldrenes utdanningsnivå er kodet som følger: 0: Ingen utdanning eller førskoleutdanning; 1: Barneskoleutdanning; 2: Ungdomsskoleutdanning; 3: Videregående, grunnutdanning; 4: Videregående, avsluttende utdanning; 5: Påbygging til videregående utdanning; 6: Universitets- og høyskoleutdanning, lavere nivå; 7: Universitets- og høyskoleutdanning, høyere nivå; 8: Forskerutdanning; 9: Uoppgitt.

Tabell 1.2 viser resultatene fra logistiske regresjonsanalyser. Koeffisientene bør tolkes som hvor mye høyere eller lavere sannsynligheten er for å fullføre videregående opplæring for frafallselever som har en folkehøgskoleutdanning, sammenliknet med frafallselever som ikke har en folkehøgskoleutdanning. Øverst til venstre i tabell 1.2 ser vi at mannlige frafallselever har 4.8 prosent lavere sannsynlighet for å fullføre videregående opplæring dersom de tar folkehøgskoleutdanning. Kvinnelige frafallselever vil på sin side øke sannsynligheten for å fullføre videregående med 3.4 prosent dersom de tar en folkehøgskoleutdanning.

Tabell 1.2: Effekten av folkehøgskoleutdanning på fullføring av videregående opplæring, fullføring av allmennfaglig opplæring og fullføring av yrkesfaglig opplæring for frafallselever.¹²³⁴

	Fullføre videregående opplæring		Fullføre allmennfaglig opplæring		Fullføre yrkesfaglig opplæring	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
<i>Alle frafallselever</i>						
Folkehøgskoleutdanning	-0.0481*** (0.0104)	0.0337*** (0.00969)	0.0474*** (0.00688)	0.0679*** (0.00798)	-0.165*** (0.0139)	-0.0828*** (0.0121)
N	30,962	20,048	23,633	18,281	27,893	15,904
<i>Frafallselever fra yrkesfag</i>						
Folkehøgskoleutdanning	-0.0960*** (0.0143)	0.00794 (0.0127)	0.0461*** (0.00610)	0.0619*** (0.00907)	-0.186*** (0.0170)	-0.0880*** (0.0153)
N	21,745	12,821	14,486	10,986	21,521	11,492
<i>Frafallselever fra allmennfag</i>						
Folkehøgskoleutdanning	0.00842 (0.0156)	0.0690*** (0.0154)	0.0379*** (0.0145)	0.0767*** (0.0145)	-0.0928*** (0.0203)	-0.0639*** (0.0188)
N	9,217	7,227	9,147	7,277	6,282	4,340

¹ Koeffisientene er estimert ved hjelp av logistisk regresjonsanalyse. Gjennomsnittlige marginaleffekter er presentert.

² Kontrollvariabler: minoritetsbakgrunn, fars inntekt (12-16), fars inntekt (12-16) kvadrert, fars inntekt (16-20), fars inntekt (16-20) kvadrert, mors inntekt (12-16), mors inntekt (12-16) kvadrert, mors inntekt (16-20), mors inntekt (16-20) kvadrert, dikotome variabler for fars utdanning, dikotome variabler for mors utdanning, antall søsken, paritet, dikotome variabler for bostedsfylke når individene er 16 år, studieretning for frafall, dikotome variabler for hvilket skoleår eleven falt fra, om siste påbegynte skoleår ble fullført, førstegangstjeneste, karakterpoeng fra grunnskoleutdanning, karakterpoeng fra grunnskoleutdanning kvadrert.

³ Standardfeil i parentes.

⁴ Stjerner: *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

I disse resultatene skjuler det seg imidlertid interessante tendenser som først kommer til syne dersom vi skiller mellom fullføring av allmennfag og fullføring av yrkesfag. Øverst i kolonnene i midten av tabell 1.2 ser vi at både kvinnelige og mannlige frafallselever har større sannsynlighet for å fullføre allmennfag hvis de har en folkehøgskoleutdanning enn hvis de ikke har en folkehøgskoleutdanning. I kolonnene til høyere ser vi at folkehøgskoleutdanningen derimot har en negativ effekt på både kvinnelige og mannlige frafallselever når det gjelder deres sannsynlighet for å fullføre yrkesfaglig opplæring.³

Dersom vi beveger oss nedover radene i tabell 1.2 kan vi se at disse tendensene gjelder uavhengig av hvilken studieretning eleven falt fra i utgangspunktet. En folkehøgskoleutdanning øker sannsynligheten for å fullføre allmennfaglig studieretning uavhengig av om eleven falt fra yrkesfag eller allmennfag. En folkehøgskoleutdanning reduserer derimot sannsynligheten for å fullføre yrkesfag, selv om eleven i utgangspunktet falt fra et yrkesfaglig studieprogram. Med andre ord virker det som om folkehøgskolen omdirigerer yrkesfaglige elever til å fullføre en allmennfaglig utdanning.

³ Robusthetstester gir upresise estimater for hvordan en folkehøgskoleutdanning påvirker kvinnelige frafallselevers sannsynlighet for å fullføre yrkesfag. Disse effektene er derfor noe mer usikker en de øvrige effektene vi har avdekket. For detaljer, se (Borgen og Borgen 2013a).

Konklusjon

I Norge vokste folkehøgskolen frem som en praktisk og yrkesrettet utdanning (Walstad 2011: 116). Folkehøgskolens natur har gradvis endret seg (se Ohrem 2011: 42-45), men den står fortsatt sterkt som en ikke-akademisk læringsarena. Derfor er det både overraskende og interessant at denne utdanningen i dag ser ut til å forberede elever for en akademisk fremtid framfor en yrkesrettet. Dette gjelder uavhengig av hvilken studieretning eleven i utgangspunktet falt fra. Våre resultater er ikke egnet til å forklare hvorfor en folkehøgskoleutdanning påvirker sannsynligheten å fullføre yrkesfag og allmennfag ulikt. Vi vil imidlertid fremsette noen mulige tolkninger av disse funnene.

Våre data viser at en elev som faller fra allmennfag har større sannsynlighet for å fullføre allmennfag enn yrkesfag, alt annet likt. Det er mulig at frafallselever fra allmennfaglige studieretninger i utgangspunktet er tilbøyelig til å satse på en akademisk utdanningskarriere, men faller fra fordi de har behov for en akademisk pause. En folkehøgskoleutdanning tilbyr nettopp denne akademiske pausen, og vil dermed gi elevene ny motivasjon til å gjenoppta og fullføre allmennfag. Denne tolkningen gir oss imidlertid ikke svar på hvorfor folkehøgskolen har en negativ effekt på sannsynligheten for å fullføre yrkesfag.

En mulig forklaring på at folkehøgskoleutdanningen påvirker fullføring av allmennfag og yrkesfag ulikt, kan være at effekten av folkehøgskoleutdanningen er avhengig av elevsammensetningen på folkehøgskolene. Det sosiale miljøet ved folkehøgskolene er ansett som en viktig del av utdanningen (NOU 2001:16: 15). Våre data viser at et typisk folkehøgskolekull karakteriseres av en høy andel elever som har oppnådd studiekompetanse med høye karakterer, og som søker seg til høyere utdanning etter endt folkehøgskoleutdanning. Elever som har falt fra videregående opplæring vil påvirkes i større grad av medelever som planlegger en akademisk framtid, enn av elever som satser mot en yrkesfaglig karriere. Dette kan forklare hvorfor frafallselever fra både allmennfag og yrkesfag vil ha en økt sannsynlighet for å fullføre allmennfag som følge av en folkehøgskoleutdanning.

Kanskje kan også strukturelle trekk ved den videregående opplæringen i Norge bidra forklare at en folkehøgskoleutdanning reduserer sannsynligheten for å fullføre yrkesfag. En elev som faller fra yrkesfag etter to års utdanning må i de fleste tilfeller investere to år i lærlingpraksis for å fullføre yrkesfag. Den samme eleven kan oppnå studiekompetanse, og dermed fullføre allmennfag, gjennom kun ett års studiespesialiserende påbygning. En frafallselev må altså i mange tilfeller gjøre mindre tidsmessige investeringer for å fullføre allmennfag enn for å fullføre yrkesfag. Ettersom frafallselever med en folkehøgskoleutdanning allerede har brukt et år på folkehøgskoleutdanningen, kan det være at disse elevene har noe større sannsynlighet for å favorisere fullføring av allmennfag sammenliknet med fullføring av yrkesfag.

Effekten av en folkehøgskoleutdanning for frafallselever er sammensatt og avhenger av studieretning. Frafallselever fra allmennfaglige studieretninger øker sannsynligheten for å fullføre videregående utdanning ved å gå på folkehøgskole. Ettersom frafall fra videregående utdanning er knyttet til store negative økonomiske og sosiale konsekvenser for samfunnet, kan det være fristende å bruke våre funn til å argumentere for at folkehøgskolene bør fylles med en større andel frafallselever fra allmennfaglige studieretninger. Man bør imidlertid være klar over at en slik politikk kan påvirke folkehøgskoleutdanningen og effektene av den. De sosiale omgivelsene er en sentral del av en folkehøgskoleutdanning. Noe av effekten av en folkehøgskoleutdanning på øvrig utdanning kan derfor skyldes elevsammensetningen på skolen. Det virker rimelig å anta at ulike elever har ulik innvirkning på de sosiale omgivelsene i en folkehøgskoleutdanning, og følgelig at frafallselever har en annen innvirkning enn andre elever. Ved å øke andelen frafallselever kan de sosiale omgivelsene endres, og dermed kan også effekten av folkehøgskoleutdanningen endres. Vi har ikke grunnlag for å spekulere i om dette vil føre til en sterkere eller svakere effekt av folkehøgskoleutdanningen på øvrig utdanningsoppnåelse.

Våre resultater kan altså ikke tas til inntekt for at folkehøgskolen bør brukes som et tiltak i kampen mot frafallsproblemene i Norge. Selv om effekten av folkehøgskolen er positiv for noen frafallselever, så er den negativ for andre. Dessuten har vi advart mot at effekten av folkehøgskolen kan være sårbar for elevsammensetning, og dermed foranderlig i takt med endringer av denne elevsammensetningen. Våre resultater indikerer imidlertid at folkehøgskolene med sitt særpreg kan lære oss noe om hva frafallselever trenger for å fullføre allmennfag. Folkehøgskolene kan på den måten gi retningslinjer i fremtidig arbeid med å utvikle tiltak for å redusere andelen av lavt utdannet arbeidskraft.

DEL II: FOLKEHØGSKOLENS EFFEKT PÅ STUDENTGJENNOMSTRØMNING I HØYERE UTDANNING

I løpet av de siste tiårene har arbeidstakere med høyere utdanning i økende grad blitt ansett som en nødvendighet for samfunnets fremtidsutsikter, og formell utdanning har blitt tilgjengelig for et bredere lag av befolkningen (Bailey 2007; NOU 2001:16: 21). Økte utgifter til utdanningsinstitusjoner har ført til økt fokus på institusjonenes kostnadseffektivitet (Hovdhaugen og Aamodt 2009: 177). Studenter som oppnår sin utdanning effektivt, bidrar til kostnadseffektive utdanningsinstitusjoner. I Norge trues studenteffektiviteten av at studenter endrer studieprogram og studiested, forsinkes i utdanningsløpet eller faller fra høyere utdanning (Hovdhaugen 2009: 1-2; NOU 2001:16: 21).

En vanlig grunn til at studenter endrer studier underveis i studiekarrieren, er at de er usikre på valg av utdanning (Hovdhaugen og Aamodt 2009: 184; Mastekaasa og Hansen 2005: 11). Usikkerhet knyttet til valg av utdanning er spesielt vanlig blant nye studenter (Tinto 1993: 40-41). Studenter vil oppnå sin utdanning mer effektivt dersom de er motivert, har klare målsetninger og er sikre på valget av utdanning (Hovdhaugen 2009; Yorke 1998: 195). I følge Haddal og Sødal (2011: 184) ligger det i folkehøgskolens tradisjon å tilrettelegge for at elevene skal ta gode valg i livet. Derfor virker det rimelig å anta at en folkehøgskoleutdanning kan påvirke studentenes evne til å ta sikre utdanningsvalg og at folkehøgskoleutdanningen bidrar til at studenter er mer effektive i sin utdanningsoppnåelse.

I en spørreundersøkelse utført av Knutas og Solhaug (2010: 53) svarer rektorer ved folkehøgskolene at en folkehøgskoleutdanning skal gi elevene et bedre grunnlag for studievalg. En annen spørreundersøkelse har vist at folkehøgskoleelevene selv forventer at et år på folkehøgskole skal hjelpe dem til å avgjøre sine fremtidsplaner. De aller fleste folkehøgskoleelever som rapporterer slike forventninger, opplever at de er mer sikre på sine framtidsplaner når de nærmer seg slutten på sin folkehøgskoleutdanning (Folkehøgskolene 2013a). Gjennom en spørreundersøkelse som omfattet både nåværende og tidligere folkehøgskoleelever, avdekker imidlertid Knutas og Solhaug (2010: 70-78) at elevene mener at folkehøgskoleutdanningen er av varierende betydning for deres utdanningsvalg. Noen hevder at folkehøgskoleutdanningen hadde en betydning for deres utdanningsvalg, mens andre mener at den var av begrenset betydning. Spørreundersøkelsene er egnet til å trekke slutninger om hvordan elevene selv opplever folkehøgskoleutdanningen, men uegnet til å trekke slutninger om hvorvidt folkehøgskoleutdanningen faktisk endrer elevenes atferd. For å undersøke om en folkehøgskoleutdanning gjør elevene mer sikre på valg av studie i høyere utdanning, så må studenter som har en folkehøgskoleutdanning sammenliknes med studenter som ikke har en folkehøgskoleutdanning. Dette fører oss til den første av to hypoteser som omfatter folkehøgskolens effekt på studentgjennomstrømning i høyere utdanning:

Hypotese 2.1: En folkehøgskoleutdanning reduserer sannsynligheten for å endre studieprogram og studiested i løpet av studentens første bachelorgrad.

Studentgjennomstrømningen i høyere utdanning påvirkes ikke bare av at studenter skifter studieprogram og studiested, men også av hvor lang tid studentene bruker på å fullføre utdanningen. Knutas og Solhaug (2010: 87) har undersøkt om en folkehøgskoleutdanning påvirker hvor lang tid studentene bruker på å fullføre høyere utdanning, og finner at effekten av folkehøgskoleutdanningen er svak og insignifikant. Det er imidlertid noen svakheter i analysene til Knutas og Solhaug (2010), som de selv erkjenner. I studien kontrollerer de kun for kjønn og foreldrenes utdanningsnivå. Det er mulig at andre, relevante trekk ved individene kan forstyrre den observerte effekten av folkehøgskoleutdanningen. Studien til Knutas og Solhaug (2010) er derfor lite egnet til å avdekke om det er en kausal sammenheng mellom folkehøgskoleutdanning og effektiv utdanningsoppnåelse. Videre er Knutas og Solhaug (2010: 87) sine undersøkelser basert på data fra et utvalg kohorter født mellom 1961 og 1979. Både utdanningssystemet, utdanningens rolle for individet og samfunnet og folkehøgskoleutdanningens effekt kan ha endret seg i senere tid, noe som gjør resultatene fra denne studien mindre representative for dagens situasjon. Vi har tilgang på data som i større grad gjør oss i stand til å avdekke kausaleffekter, og som også er av nyere dato. Dermed kan vi belyse den andre av de to hypotesene som omfatter folkehøgskolens effekt på studentgjennomstrømning i høyere utdanning:

Hypotese 2.2: Studenter med en folkehøgskoleutdanning vil bruke mindre tid på å fullføre sin første bachelorgrad enn andre studenter.

Data og metode

Analyseutvalget i Del I besto av individer som har falt fra videregående opplæring. I denne delen består analyseutvalget kun av studenter som har oppnådd studiekompetanse uten registrerte forsinkelser, og som har startet en bachelorgrad med en estimert varighet på minimum to år. Også i denne delen av rapporten benytter vi folkehøgskoleutdanning som forklaringsvariabel. Vi sammenlikner studenter som tok en folkehøgskoleutdanning da de var mellom 18 og 20 år, med studenter uten folkehøgskoleutdanning. Igjen benytter vi norske registerdata av høy kvalitet. Dataene inneholder detaljert informasjon om individer født mellom 1982 og 1987. Totalt består analyseutvalget av 111 770 individer.

Som redegjort for i del I så er det nødvendig å kontrollere for en rekke trekk ved individene for å avdekke kausalsammenhenger. De individene som velger å starte på folkehøgskole kan ha visse kjennetegn som gjør at de uansett vil ha en effektiv studiekarriere. For eksempel har studenter med en

folkehøgskoleutdanning høyere karakterer fra videregående utdanning enn studenter uten en folkehøgskoleutdanning. Ved å kontrollere for bakenforliggende variable som påvirker både om studenten har en folkehøgskoleutdanning og om studenten har en effektiv studiekarriere, blir vi i stand til å isolere effekten av folkehøgskoleutdanningen. Vi kontrollerer for om studenten har minoritetsbakgrunn, for mor og fars inntekt når studenten er 12-16 år og 16-20 år, for mor og fars utdanningsnivå, for antall søsken, paritet, bosted, individets fødselsår, om individet har avtjent førstegangstjeneste, for studentens karakterpoeng fra videregående og for valg av studieprogram i høyere utdanning. Vi kontrollerer også for kjønn ved å utføre separate analyser for kvinner og menn.

Resultater

Tabell 2.1: Deskriptiv statistikk over analyseutvalget og bivariate korrelasjoner mellom folkehøgskoleutdanning og kontrollvariablene. Studenter i høyere utdanning.

Variabler	N	Deskriptiv statistikk				Bivariate korrelasjoner
		Gjennomsnitt	SD	Min	Maks	
Folkehøgskoleutdanning	101770	0.135	0.342	0	1	1
Kjønn	101770	0.591	0.492	0	1	0.116*
Minoritetsbakgrunn	101770	0.105	0.307	0	1	-0.051*
Fødselsår	101770	1984.473	1.711	1982	1987	0.008*
Karakterpoeng fra vgs	101770	41.754	6.224	16.300	60	0.042*
Fars inntekt (12-16)	101770	3707.750	3086.035	0	337994.810	-0.015*
Fars inntekt (16-20)	101770	4104.672	3212.643	0	251489.585	-0.015*
Mors inntekt (12-16)	101770	1842.758	1099.538	0	40036.107	0.014*
Mors inntekt (16-20)	101770	2279.110	1290.771	0	52074.959	0.008*
Fars utdanningsnivå 0	101770	0.001	0.038	0	1	-0.010*
Fars utdanningsnivå 1	101770	0.002	0.044	0	1	-0.013*
Fars utdanningsnivå 2	101770	0.118	0.322	0	1	-0.047*
Fars utdanningsnivå 3	101770	0.163	0.370	0	1	0.003*
Fars utdanningsnivå 4	101770	0.239	0.426	0	1	-0.023*
Fars utdanningsnivå 5	101770	0.050	0.218	0	1	-0.009*
Fars utdanningsnivå 6	101770	0.264	0.441	0	1	0.040*
Fars utdanningsnivå 7	101770	0.142	0.349	0	1	0.028*
Fars utdanningsnivå 8	101770	0.015	0.123	0	1	0.004*
Fars utdanningsnivå 9	101770	0.005	0.073	0	1	-0.017*
Mors utdanningsnivå 0	101770	0.002	0.049	0	1	-0.015*
Mors utdanningsnivå 1	101770	0.003	0.058	0	1	-0.018*
Mors utdanningsnivå 2	101770	0.167	0.373	0	1	-0.055*
Mors utdanningsnivå 3	101770	0.202	0.401	0	1	-0.008*
Mors utdanningsnivå 4	101770	0.170	0.376	0	1	-0.020*
Mors utdanningsnivå 5	101770	0.031	0.174	0	1	-0.015*
Mors utdanningsnivå 6	101770	0.367	0.482	0	1	0.076*
Mors utdanningsnivå 7	101770	0.047	0.212	0	1	0.005*
Mors utdanningsnivå 8	101770	0.004	0.063	0	1	-0.006*
Mors utdanningsnivå 9	101770	0.006	0.075	0	1	-0.019*
Avtjent førstegangstjeneste	101770	0.242	0.429	0	1	-0.129*
Antall søsken	101770	1.614	0.949	0	13	0.023*
Paritet	101770	1.797	0.909	1	14	0.037*

Note: *p<.05

Note: Foreldrenes utdanningsnivå er kodet som følger: 0: Ingen utdanning eller førskoleutdanning; 1: Barneskoleutdanning; 2: Ungdomsskoleutdanning; 3: Videregående, grunnutdanning; 4: Videregående, avsluttende utdanning; 5: Påbygging til videregående utdanning; 6: Universitets- og høyskoleutdanning, lavere nivå; 7: Universitets- og høyskoleutdanning, høyere nivå; 8: Forskerutdanning; 9: Uoppgitt.

Bivariate korrelasjoner til høyre i tabell 2.1 viser at det finnes flere kvinnelige enn mannlige studenter som har en folkehøgskoleutdanning. Studenter med folkehøgskoleutdanning har større sannsynlighet for å ha foreldrene med høy utdanning og høy inntekt enn andre studenter, og de har mindre sannsynlighet for å ha minoritetsbakgrunn. Dessuten har studenter med folkehøgskoleutdanning større sannsynlighet for å ha høye karakterer fra videregående opplæring sammenliknet med andre studenter.

Studieprogram i høyere utdanning kan ha forskjellig vanskelighetsgrad og ulik estimert fullføringstid. Det kan være at studenter med en folkehøgskoleutdanning har en tendens til å velge andre studieprogram enn de øvrige studentene. For å unngå å fange opp effekter som skyldes trekk ved studieprogrammet, innfører vi en dikotom variabel for hvert studieprogram. På den måten sammenlikner vi studenter som velger samme studieprogram med hverandre. Før vi presenterer resultatene av våre analyser, viser vi hvilke studieretning studenter med en folkehøgskoleutdanning velger sammenliknet med studenter uten en folkehøgskoleutdanning. Fremstillingen skiller mellom menn og kvinner, ettersom kjønn har en vesentlig effekt på studievalg.

Folkehøgskoleutdanning og valg av studieretning

I tabell 2.2 er valg av studieretning presentert i fet skrift. Hver studieretning er etterfulgt av en oversikt over valg av studieprogram innen de ulike studieretningene. Tabellen gir en detaljert oversikt over studiepreferanser, og ikke alle detaljene kommenteres her. Vi oppfordrer den interesserte leser til å studere tabellen nærmere på egenhånd. Den mest slående forskjellen i studiepreferanser finner vi under studieretningen Humanistiske og estetiske fag. Menn med en folkehøgskoleutdanning har hele 17,2 prosent større sannsynlighet for å velge Humanistiske og estetiske fag sammenliknet med menn uten en folkehøgskoleutdanning. Utslaget er mindre for kvinner, der kvinner med en folkehøgskoleutdanning har nær 6 prosent større sannsynlighet for å velge Humanistiske og estetiske fag sammenliknet med kvinner uten en folkehøgskoleutdanning. Forskjellen i preferanser for Humanistiske og estetiske fag skyldes i stor grad at studenter med en folkehøgskolebakgrunn har større sannsynlighet for å velge Musikk, dans og drama som studieprogram. Religionsutdanninger og Språkutdanninger peker seg også ut som mer populære blant menn med en folkehøgskoleutdanning, noe som kan stemme overens med at mange av folkehøgskolene har kristne og internasjonale profiler. For øvrig kan vi se at de uspesifiserte fagene innen humaniora og estetikk, her kalt Humanistiske og estetiske fag, andre, er markant mindre populære blant studenter med en folkehøgskoleutdanning enn studenter uten en folkehøgskoleutdanning.

Tabell 2.2: Andel som velger en gitt studieretning og et gitt studieprogram innad i gruppen av studenter uten en folkehøgskoleutdanning og innad i gruppen av studenter med en folkehøgskoleutdanning, samt differansen mellom disse gruppenes preferanser (FHS - ikke FHS)

Studieretning/studieprogram	Menn			Kvinner		
	Ikke FHS	FHS	Diff.	Ikke FHS	FHS	Diff.
Humanistiske og estetiske fag	0.307	0.479	0.172	0.343	0.402	0.059
Språkutdanninger	0.06	0.092	0.032	0.107	0.125	0.018
Litteratur- og bibliotekutdanninger	0.005	0.01	0.005	0.007	0.013	0.006
Historisk-filosofiske utdanninger	0.074	0.124	0.05	0.056	0.075	0.02
Religionsutdanninger	0.018	0.05	0.032	0.026	0.035	0.009
Musikk, dans og drama	0.017	0.101	0.084	0.017	0.06	0.043
Bildende kunst og kunsthåndverk	0.008	0.022	0.014	0.012	0.023	0.011
Humanistiske og estetiske fag, andre	0.124	0.079	-0.045	0.119	0.072	-0.047
Lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk	0.068	0.1	0.032	0.152	0.158	0.006
Førskolelærerutdanninger	0.012	0.02	0.008	0.059	0.057	-0.002
Allmennlærerutdanninger	0.03	0.04	0.01	0.05	0.054	0.004
Fag- og yrkesfaglærerutdanninger	0.015	0.026	0.011	0.013	0.017	0.005
Utdanninger i pedagogikk	0.008	0.01	0.002	0.025	0.025	0.001
Videreutdanninger for lærere	0.002	0.003	0.001	0.005	0.004	-0.001
Lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk, andre	0	0	0	0.001	0	0
Samfunnsfag og juridiske fag	0.128	0.143	0.015	0.133	0.144	0.011
Statsvitenskapelige fag	0.05	0.063	0.013	0.043	0.058	0.015
Sosiologiske fag	0.007	0.008	0.001	0.011	0.012	0
Samfunnsgeografiske fag	0.002	0.004	0.002	0.001	0.001	0
Samfunnsøkonomiske fag	0.011	0.007	-0.004	0.005	0.004	-0.001
Medie- og informasjonsfag	0.021	0.031	0.01	0.014	0.02	0.007
Psykologiske fag	0.019	0.021	0.001	0.038	0.037	-0.001
Juridiske fag	0.013	0.004	-0.009	0.015	0.007	-0.008
Sosialantropologiske fag	0.001	0.003	0.001	0.002	0.004	0.001
Samfunnsfag og juridiske fag, andre	0.004	0.003	-0.001	0.004	0.002	-0.002
Økonomiske og administrative fag	0.25	0.09	-0.16	0.153	0.076	-0.076
Økonomisk-administrative fag	0.214	0.074	-0.139	0.114	0.053	-0.061
Handel og markedsføring	0.031	0.014	-0.017	0.025	0.013	-0.012
Hotell- og reiselivsfag	0.004	0.002	-0.002	0.014	0.01	-0.003
Økonomiske og administrative fag, andre	0.001	0	-0.001	0	0	0
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag	0.181	0.116	-0.065	0.051	0.05	-0.001
Biologiske fag	0.011	0.016	0.005	0.014	0.016	0.002
Fysiske og kjemiske fag	0.017	0.014	-0.003	0.01	0.009	-0.001
Matematikk og statistikk	0.009	0.007	-0.002	0.003	0.003	0
Informasjons- og datateknologi	0.066	0.026	-0.039	0.006	0.003	-0.003
Utdanninger i elektrofag, mekaniske fag og maskinfag	0.044	0.025	-0.019	0.006	0.006	0
Geofag	0.003	0.004	0.002	0.001	0.002	0.001
Bygg- og anleggsfag	0.021	0.015	-0.006	0.004	0.004	0
Fabrikasjon og utvinning	0.001	0	-0.001	0.001	0.002	0
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag, andre	0.01	0.008	-0.002	0.006	0.004	-0.002
Helse-, sosial- og idrettsfag	0.045	0.058	0.013	0.163	0.164	0
Pleie- og omsorgsfag	0.013	0.018	0.005	0.101	0.09	-0.01
Sosialfag	0.004	0.007	0.003	0.023	0.027	0.004
Medisin	0.002	0.002	-0.001	0.004	0.002	-0.002
Tannhelsefag	0	0	0	0.001	0	-0.001
Terapeutiske fag	0.009	0.011	0.001	0.013	0.019	0.006
Apotekfag	0	0	0	0.002	0.001	-0.001
Veterinærfag	0	0	0	0	0.001	0.001
Idrettsfag	0.012	0.017	0.005	0.006	0.009	0.003
Helse-, sosial- og idrettsfag, andre	0.004	0.004	0	0.012	0.013	0.001
Primærnæringsfag	0.002	0.004	0.001	0.002	0.003	0.001
Fiske og havbruk	0.001	0.001	0	0	0	0
Jordbruk	0	0.001	0.001	0	0	0
Skogbruk	0.001	0.002	0.001	0	0	0
Primærnæringsfag, andre	0	0	0	0.001	0.003	0.001
Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag	0.018	0.01	-0.009	0.003	0.003	0
Samferdsel	0.007	0.004	-0.003	0.001	0.001	0
Sikkerhet	0.011	0.006	-0.005	0.002	0.002	0
Andre servicefag	0	0	0	0	0	0
Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag, andre	0	0	0	0	0	0
Uoppgitt faggruppe	0.001	0.002	0.001	0.001	0	0

Både Lærerutdanninger og utdanninger innen pedagogikk samt Samfunnsfag og juridiske fag foretrekkes i større grad av studenter med en folkehøgskoleutdanning sammenliknet med andre studenter. Det samme gjelder Helse-, sosial- og idrettsfag for menn med en folkehøgskoleutdanning, men her er forskjellene i preferanser mer beskjedne.

Vi ser at studenter med en folkehøgskoleutdanning sjeldnere velger Økonomiske og administrative fag, samt Naturfaglige fag, håndverksfag og tekniske fag. Igjen er utslagene sterkere for menn enn for kvinner. Mest merkelig er det at menn med en folkehøgskoleutdanning har hele 16 prosent mindre sannsynlighet for å velge Økonomiske og administrative fag sammenliknet med menn uten en folkehøgskoleutdanning.

Det er viktig å poengtere at tabell 2.2 gir en deskriptiv fremstilling. Vi kan ikke bruke denne fremstillingen til å slutte at folkehøgskoleutdanningen er *årsak* til forskjeller i studiepreferanser. For å trekke slike årsakssammenhenger må vi kontrollere for alt som kan antas å påvirke både folkehøgskoleutdanning og valg av studieretning, noe vi ikke ser oss i stand til i lys av prosjektets omfang og vår informasjonstilgang. I de neste to delene retter vi igjen fokus mot våre hypoteser om folkehøgskolen og studentgjennomstrømning i høyere utdanning. Vi redegjør for metodologisk tilnærming og presenterer resultater for hver av de to hypotesene.

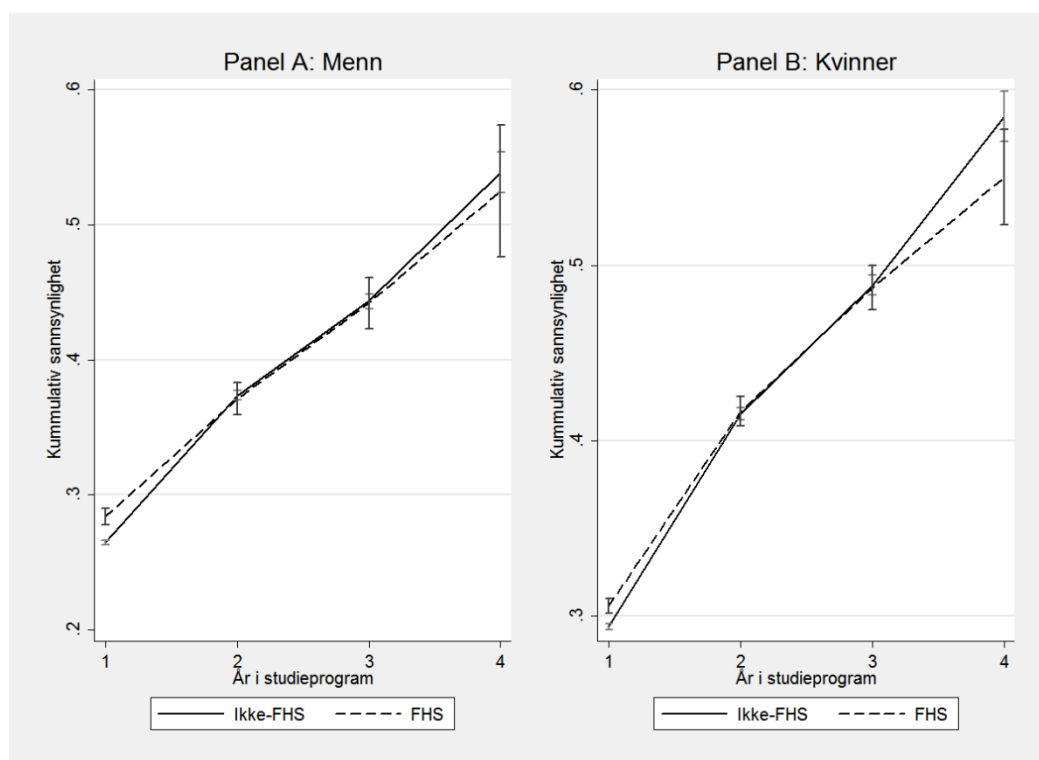
Hypotese 2.1: Sikre utdanningsvalg

Vi genererer et paneldatasett for å undersøke om studenter med en folkehøgskoleutdanning tar sikrere utdanningsvalg enn andre studenter. I dette paneldatasettet har vi én observasjon for hvert år et individ er underveis i sitt første bachelorstudium og dermed er under risiko for å skifte enten studieprogram eller studiested. Påfølgende observasjoner for hvert individ sensureres i det individet faller fra eller fullfører denne første bachelorgraden. I analysene som undersøker sannsynlighet for å endre studieprogram, vil også påfølgende observasjoner for et individ sensureres i det individet bytter studieprogram. I analysene som undersøker sannsynlighet for å endre studiested, så sensureres påfølgende observasjoner for et individ i det individet bytter studiested. Denne sensureringen gjør at resultatene forteller oss om studentenes tendens til å endre sitt første studievalg etter at de starter høyere utdanning, og ikke hvor hyppig de eventuelt endrer studievalg. Merk at studenter kan skifte studiested uten å skifte studieprogram.

Ved å bruke paneldata og diskret forløpsanalyse kan vi undersøke om folkehøgskoleutdanningen reduserer sannsynligheten for å endre studieprogram og studiested. Vi kan også avdekke når i studiekarrieren studentene gjør slike endringer, og på den måten avdekke om effekten av folkehøgskoleutdanningen varierer gjennom studiekarrieren. Logit-modellen som benyttes i disse analysene kan være vanskelig å tolke. I denne rapporten vil vi derfor kun presentere estimerte

kumulative sannsynligheter for å skifte henholdsvis studieprogram og studiested. Vi estimerer en kumulativ sannsynlighet for hvert år en student er underveis i sin første bachelorgrad, og hvert estimat forteller oss sannsynligheten for at en tilfeldig student har endret henholdsvis studieprogram eller studiested i dette eller foregående år.

Figur 2.1 viser at etter fire år i utdanning, så har studenter med folkehøgskoleutdanning verken større eller mindre sannsynlighet for å ha skiftet studieprogram enn andre studenter.⁴ Dette gjelder for både menn og kvinner. Studenter med en folkehøgskoleutdanning som endrer studieprogram, gjør imidlertid dette tidligere i studiekarrieren enn andre studenter. Dette tolker vi ut fra at studenter med en folkehøgskoleutdanning har større sannsynlighet for å endre studieprogram det første året i studiekarrieren, sammenliknet med andre studenter.

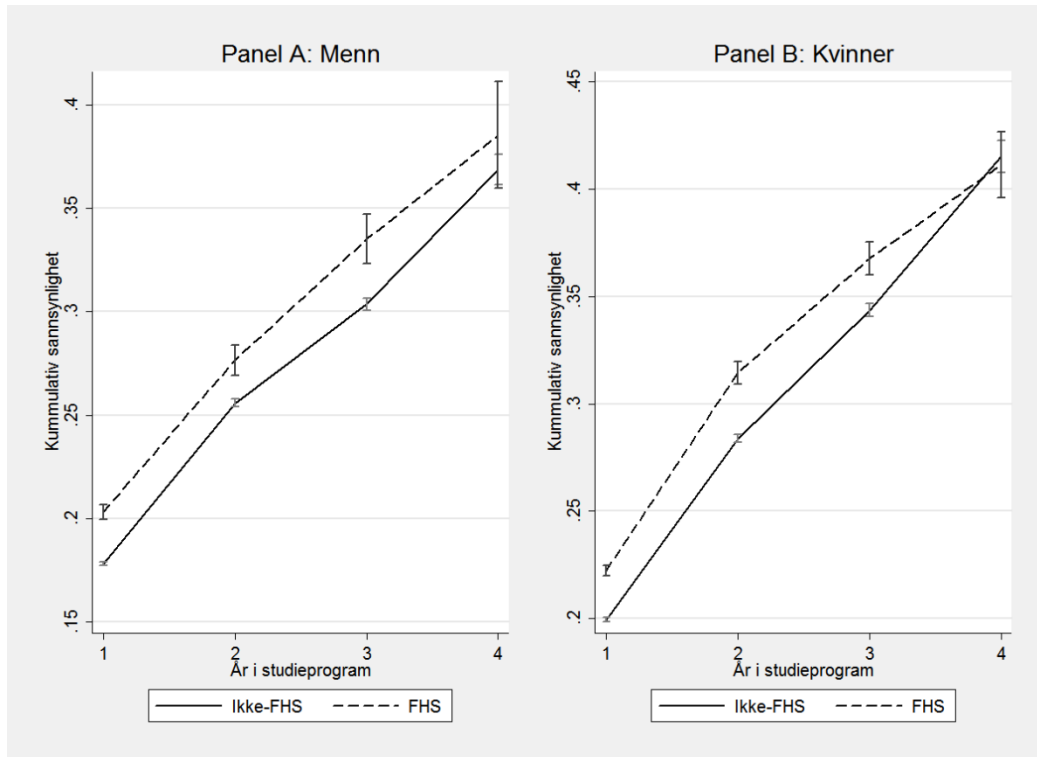
Figur 2.1: Predikerte sannsynligheter for å bytte studieprogram for studenter uten en folkehøgskoleutdanning og for studenter med en folkehøgskoleutdanning.⁵

Figur 2.2 viser at mannlige studenter med en folkehøgskoleutdanning har større sannsynlighet for å skifte studiested det første året i høyere utdanning, enn mannlige studenter uten

⁴ Der resultatene viser overlappende konfidensintervall, avmerket med overlappende vertikale linjestykker på grafene, kan vi ikke utelukke at forskjellen mellom grafene skyldes tilfeldigheter.

⁵ Kontrollvariable: minoritetsbakgrunn, fars inntekt (12-16), fars inntekt (12-16) kvadrert, fars inntekt (16-20), fars inntekt (16-20) kvadrert, mors inntekt (12-16), mors inntekt (12-16) kvadrert, mors inntekt (16-20), mors inntekt (16-20) kvadrert, dikotome variabler for fars utdanning, dikotome variabler for mors utdanning, dikotome variable for antall søsken, dikotome variable for paritet, dikotome variabler for bostedsfylke når individene er 16 år, førstegangstjeneste, karakterpoeng fra grunnskoleutdanning, karakterpoeng fra grunnskoleutdanning kvadrert, dikotome variable for studieprogram, dikotome variable for fødselsår.

folkehøgskoleutdanning. Denne forskjellen vedvarer til studenten har vært tre år i utdanning. Når fire år har gått, så har mannlige studenter med en folkehøgskoleutdanning fortsatt større sannsynlighet for å ha skiftet studiested enn andre mannlige studenter, men nå er tendensen noe usikker grunnet store konfidensintervall. Vi kan derfor ikke med sikkerhet si at det er forskjell mellom mannlige studenter med og uten folkehøgskoleutdanning etter fire år.

Figur 2.2: Predikerte sannsynligheter for å bytte studiested for studenter uten en folkehøgskoleutdanning og for studenter med en folkehøgskoleutdanning.⁶

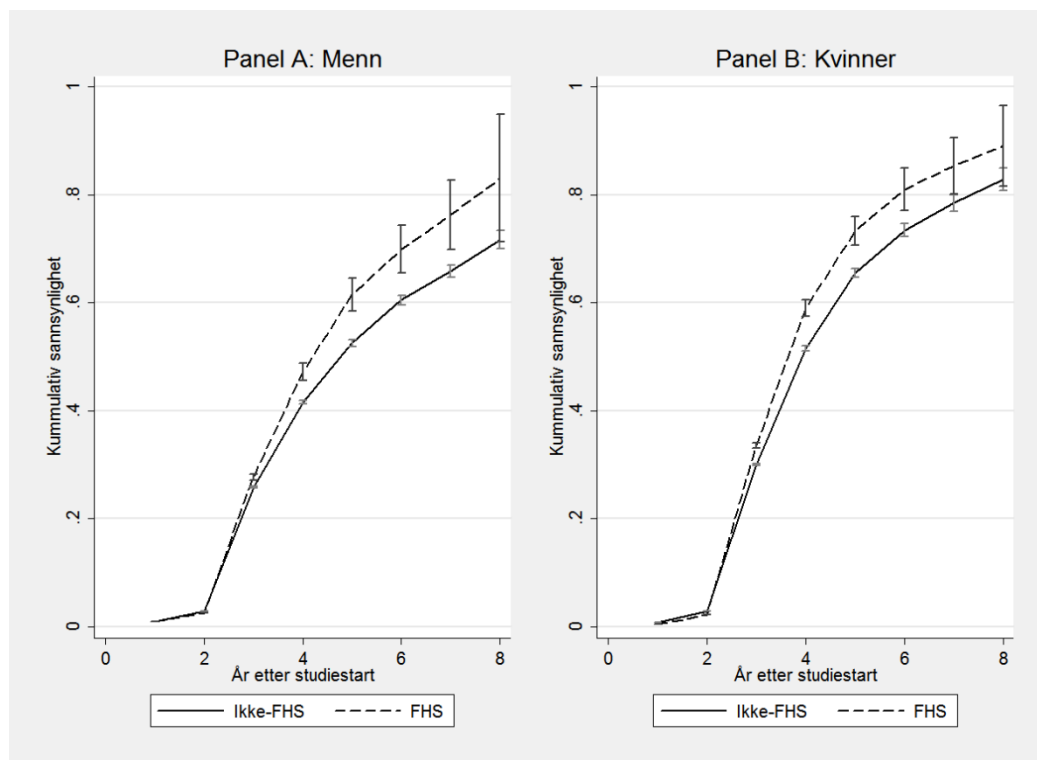
Kvinnelige studenter med en folkehøgskoleutdanning har også større sannsynlighet for å skifte studiested enn andre kvinnelige studenter i løpet av det første året, og denne tendensen vedvarer gjennom det andre og tredje året i utdanning. I løpet av det fjerde året i utdanning har imidlertid disse kvinnene mindre sannsynlighet for å skifte studiested enn andre kvinnelige studenter. Altså har kvinner som fortsatt ikke har endret studiested, mindre sannsynlighet for å gjøre det sent i studiekarrieren dersom de har en folkehøgskoleutdanning. Samlet sett har ikke kvinnelige studenter verken større eller mindre sannsynlighet for å skifte studiested i løpet av de første fire årene i utdanning, sammenliknet med andre kvinnelige studenter.

Hypotese 2.2: Effektiv utdanningsoppnåelse

I hypotese 2.2 spør vi om studenter med en folkehøgskoleutdanning oppnår sin første bachelorgrad mer effektivt enn andre studenter. Vi benytter et paneldatasett med de samme individene som i

⁶ Kontrollvariable tilsvarende som i figur 2.1

analysene over. Datasettet inneholder fortsatt én observasjon for hvert år et individ er registrert som student på sin første bachelorgrad, men nå sensureres individene i det de fullfører graden. Også her benytter vi diskret forløpsanalyse.

Figur 2.3: Predikerte sannsynligheter for å fullføre en bachelorgrad for studenter uten en folkehøgskoleutdanning og for studenter med en folkehøgskoleutdanning.⁷

I figur 2.3 vises kumulative sannsynligheter for å fullføre en bachelorgrad i hvert av de første åtte årene i utdanning. Sannsynligheten for å fullføre en bachelorgrad etter tre år er høyere for studenter med en folkehøgskoleutdanning enn for studenter uten. Gjennom en mer detaljert resultatpresentasjon i (Borgen og Borgen 2013a) finner vi at etter tre år i utdanning, så har mannlige studenter med en folkehøgskoleutdanning 2.1 prosent høyere sannsynlighet for å ha fullført sin utdanning, sammenliknet med andre mannlige studenter. Kvinnelige studenter med en folkehøgskoleutdanning har på sin side 4.2 prosent større sannsynlighet for å ha fullført utdanningen etter tre år, sammenliknet med andre kvinnelige studenter.

Figur 2.3 viser at denne tendensen gjelder for alle påfølgende år.⁸ Etter åtte år i utdanning er sannsynligheten for å ha fullført en bachelorgrad nesten 12 prosent høyere for mannlige studenter med en folkehøgskoleutdanning, enn for andre mannlige studenter. Kvinnelige studenter med en

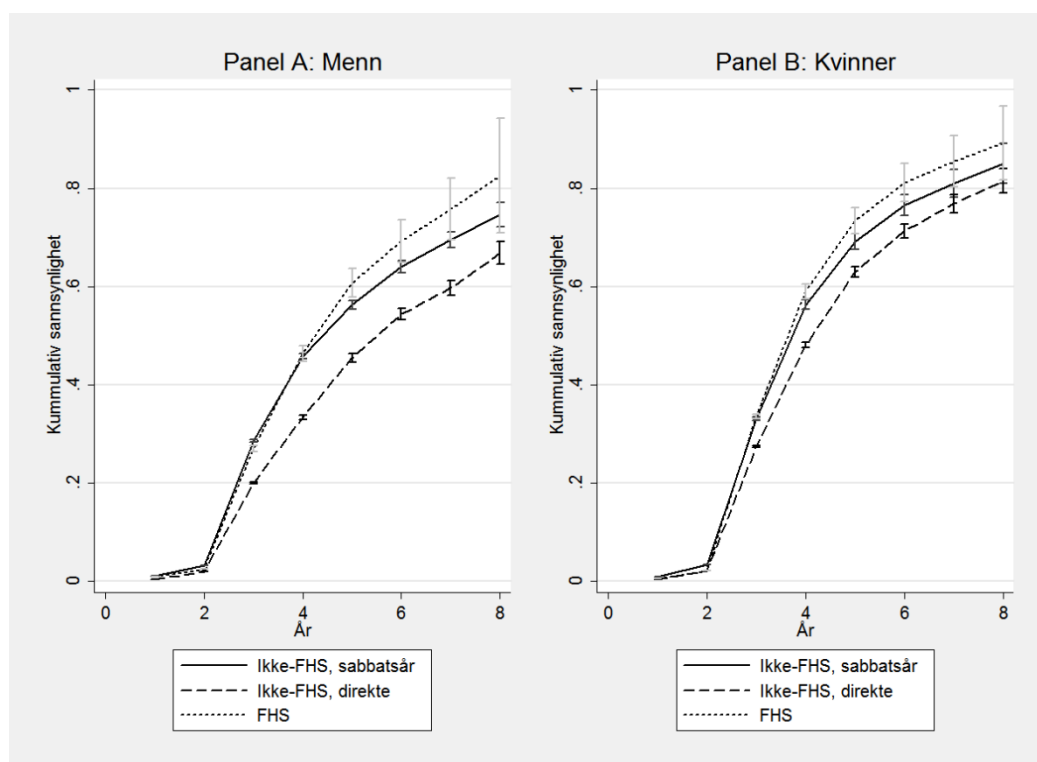
⁷ Kontrollvariable tilsvarende som i figur 2.1

⁸ I figur 2.3 kan vi se store konfidensintervall når vi estimerer kumulativ sannsynlighet for å ha fullført en bachelorgrad i løpet av det syvende og åttende året i studiekarrieren. Tolkningen av disse estimatene er diskutert nærmere i (Borgen og Borgen 2013b), hvor vi konkluderer med at de store konfidensintervallene kan forklares med kalkuleringsmetode og utvalgsstørrelse.

folkehøgskoleutdanning har på sin side mer enn 6 prosent høyere sannsynlighet for å ha fullført en bachelorgrad etter åtte år, sammenliknet med andre kvinnelige studenter.

Effekt av folkehøgskoleutdanning eller effekt av den akademiske pausen?

Til nå har vi sammenliknet studenter med en folkehøgskoleutdanning med studenter uten folkehøgskoleutdanning, og i sum avdekket at en folkehøgskoleutdanning fører til mer effektive studenter. I disse analysene har vi kontrollert for individenes fødselsår, slik at vi i praksis har sammenliknet studenter som er født i samme år. I våre data er studenter med folkehøgskoleutdanning imidlertid i gjennomsnitt 0,6 år eldre enn andre studenter på det tidspunktet de begynner høyere utdanning. Det kan være at studenter med folkehøgskoleutdanning er mer effektive i sin utdanningsoppnåelse, simpelthen fordi de er eldre. For å undersøke dette nærmere har vi utført analyser hvor vi sammenlikner studieeffektiviteten til tre grupper av studenter: 1) de som begynner sine studier direkte etter videregående opplæring 2) de som utsetter studier i ett år på grunn av en folkehøgskoleutdanning, og 3) de som utsetter studier i ett år av andre grunner enn en folkehøgskoleutdanning (sabbatsår).⁹

Figur 2.4: Predikerte sannsynligheter for å fullføre en bachelorgrad for studenter som går direkte inn i høyere utdanning etter videregående opplæring, for studenter med et sabbatsår og for studenter med en folkehøgskoleutdanning.¹⁰

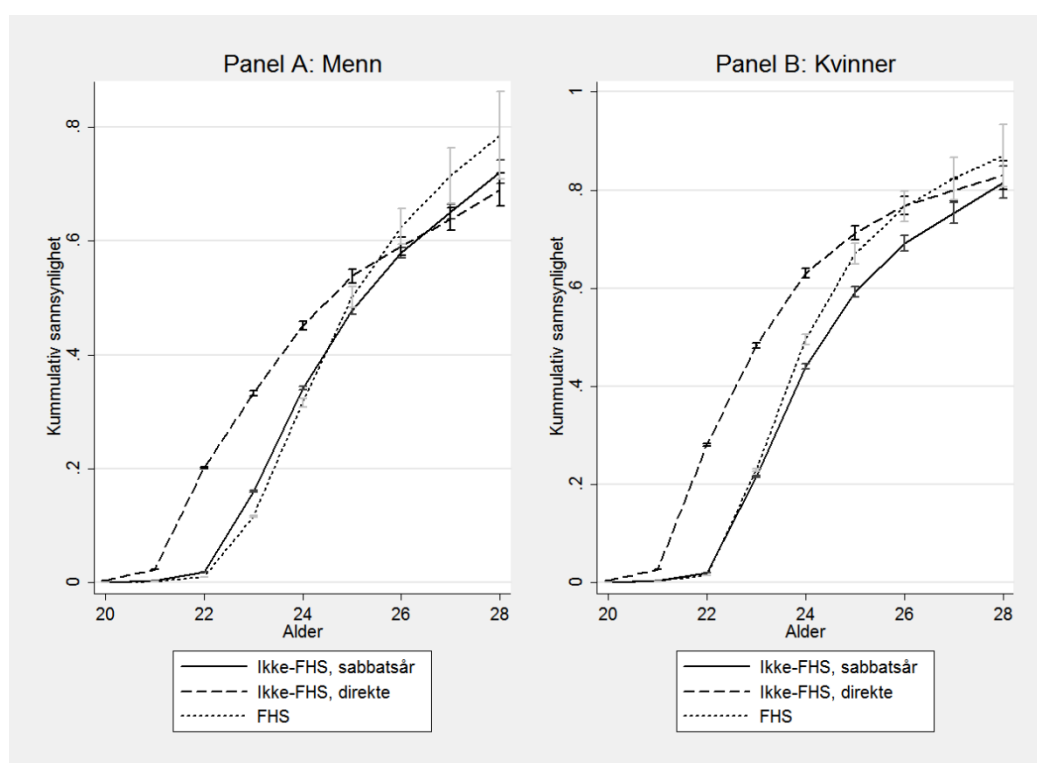
⁹ Også i forbindelse med hypotese 2.1 har vi utført analyser hvor vi skiller mellom disse tre gruppene. Vi har fant ingen essensielle forskjeller mellom disse gruppene når det gjelder tendens til å endre studiested og studieretning i løpet av de fire første årene i høyere utdanning.

¹⁰ Kontrollvariable tilsvarende som i figur 2.1

Vi finner at studenter med en folkehøgskoleutdanning er mer effektive enn studenter som går direkte inn i høyere utdanning. Studenter med en folkehøgskoleutdanning er imidlertid ikke mer effektive enn studenter som har tatt et sabbatsår. Resultatene er presentert i figur 2.4. Vårt utgangspunkt var å undersøke om folkehøgskolen fører til mer effektive studenter. Disse funnene indikerer at en folkehøgskoleutdanning i så måte ikke er vesensforskjellig fra andre akademiske pauser.

Er folkehøgskoleutdanningen i seg selv en forsinkelse?

Studenter som har en folkehøgskoleutdanning vil innrulleres i høyere utdanning minst ett år senere enn studenter som begynner en høyere utdanning direkte etter videregående opplæring. Slik kan folkehøgskoleutdanningen i seg selv føre til at studenter er eldre innen de fullfører sin høyere utdanning og er klar for arbeidslivet. For å undersøke om folkehøgskoleutdanningen i seg selv forårsaker slike forsinkelser, gjør vi analyser hvor vi undersøker studieeffektivitet med hensyn til alder i stedet for tidsbruk i høyere utdanning.

Figur 2.5: Predikerte sannsynligheter for å fullføre en bachelorgrad ved en gitt alder for studenter som går direkte inn i høyere utdanning etter videregående opplæring, for studenter med et sabbatsår og for studenter med en folkehøgskoleutdanning.¹¹

I figur 2.5 rapporteres resultater fra analyser som undersøker studenters alder ved fullført bachelorgrad. De som går direkte inn i høyere utdanning etter videregående opplæring er yngre enn

¹¹ Kontrollvariable tilsvarende som i figur 2.1

studenter med en folkehøgskoleutdanning når de fullfører sin første bachelorgrad. Dette til tross for at vi har funnet at de i gjennomsnitt er mindre effektive i høyere utdanning. Hvis vi ser på studenter som er 26 år og eldre, så er det ikke lenger noen signifikant forskjell mellom disse to gruppens sannsynlighet for å ha fullført utdanningen. Etter fylte 24 år ser vi at kvinner som har tatt et sabbatsår har mindre sannsynlighet for å ha fullført utdanningen sammenliknet med andre kvinnelige studenter. Det er ingen slike forskjeller for menn.

Konklusjon

Vi har avdekket en heller beskjeden effekt av folkehøgskoleutdanningen på studentgjennomstrømning i høyere utdanning. Studenter med en folkehøgskoleutdanning virker ikke til å gjøre mer sikre utdanningsvalg enn andre studenter. De har noe høyere studieprogresjon enn studenter som søker seg direkte inn i høyere utdanning etter videregående opplæring, men er ikke mer effektive enn studenter som har hatt et sabbatsår. Folkehøgskolen i seg selv utgjør et ekstra år i utdanning for fremtidige studenter. Dette gir utslag ved at studenter med en folkehøgskoleutdanning er noe eldre når de oppnår sin første bachelorgrad, sammenliknet med studenter som velger å studere direkte etter videregående opplæring. Først når studentene er 26 år vil studenter med en folkehøgskoleutdanning ha like stor sannsynlighet for å ha fullført en bachelorgrad som de studentene som begynte å studere direkte etter videregående opplæring.

Våre resultater har vist at en folkehøgskoleutdanning ikke reduserer sannsynligheten for å endre studieprogram eller studiested. På bakgrunn av dette har vi konkludert med at folkehøgskoleutdanningen ikke fører til sikrere utdanningsvalg. Våre slutninger hviler imidlertid på at endring av studieprogram og studiested faktisk vitner om usikre utdanningsvalg, og at slike endringer ikke er en del av en planlagt studiekarriere. Mange norske utdanningsinstitusjoner krever at bachelorstudenter inkluderer fag fra ulike fagfelt i sin grad. Studenter kan derfor oppnå studiepoeng i én grad, og inkludere disse poengene ny bachelorgrad. Denne ordningen åpner for at studenter kan endre studieprogram underveis i studiene uten at det resulterer i forsinkelser i studieprogresjonen. Det kan være at en folkehøgskoleutdanning setter elevene i stand til å gjøre nøye planlagte endringer i studieprogram underveis i studiene. Dette vil kunne forklare hvorfor studenter med en folkehøgskoleutdannelse endrer studieprogram og studiested tidligere i studiekarrieren enn andre studenter, og at de likevel oppnår en bachelorgrad mer effektivt enn de som velger å studere direkte etter videregående opplæring. Denne tolkningen rokker imidlertid ikke ved at disse studentene faktisk endrer studievalg i like stor grad som andre studenter, og at folkehøgskolen i så måte ikke bidrar til bedret studentgjennomstrømning. Vi vil ikke legge for mye vekt på denne alternative tolkningen av endringer i studievalg. Vi antar at det er lite sannsynlig at folkehøgskoleelever planlegger å endre studieprogram og studiested, ettersom slike endringer vil kunne ha sosiale konsekvenser for studenten.

Hypotesen om at en folkehøgskoleutdanning gjør studenter mer effektive i å oppnå sin første bachelorgrad i høyere utdanning må også langt på vei avkreftes ut fra våre analyser. Studenter med en folkehøgskoleutdanning er riktignok mer effektive enn studentene som begynner sine studier direkte etter videregående opplæring, men denne økte effektiviteten ser vi også hos studenter som har tatt et sabbatsår. Med andre ord ser det ut til at folkehøgskoleutdanningen ikke påvirker studieeffektivitet mer enn andre akademiske pauser i utdanningsløpet. En mulig årsak til at elever som velger å studere direkte etter videregående opplæring er de minst effektive studentene, kan være at disse studentene opplever at de har rikelig med tid til å oppnå sin første bachelorgrad sammenliknet med andre studenter, og derfor tillater seg å bruke lenger tid underveis i studiene. Den økte effektiviteten vi ser hos studenter som har hatt en akademisk pause kan følgelig skyldes at disse studentene opplever større hast med å fullføre sin utdanning og starte en arbeidskarriere.

DEL III:

VIDERE FORSKNING OG NOEN BETRAKTNINGER OM FOLKEHØGSKOLENS ROLLE I UTDANNINGSSYSTEMET

Videre forskning

Det at omtrent 10 prosent av alle fødselskohorter opplever et år på folkehøgskole er i seg selv et sterkt argument for videre forskning på folkehøgskoleutdanningen. Med grunnlag i våre funn vil vi peke på et knippe temaer knyttet til øvrig utdanningsoppnåelse som vi mener fortjener mer oppmerksomhet i fremtidig forskningsarbeid.

Vår forskning har utelukkende vært rettet mot å avdekke *om* folkehøgskolen påvirker elevenes øvrige utdanningsoppnåelse. Den er ikke egnet til å forklare *hvorfor* eller *hvordan*. Vi oppfordrer til forsøk på å avdekke hvilke mekanismer som gjør at folkehøgskolen påvirker frafallselever og deres sannsynlighet for å fullføre videregående opplæring. Hvis man evner å forstå disse mekanismene så kan skoleslaget tjene som en veileder for fremtidige tiltak rettet mot frafallselever. Videre forskning bør også søke mer kunnskap om hvorfor folkehøgskolen ser ut til å ha ulik effekt på frafallselevs sannsynlighet for å fullføre allmennfag og yrkesfag. Slik kan folkehøgskolen også lære oss mer om hvordan vi kan skreddersy tiltak rettet mot ulike frafallselever.

I våre analyser kontrollerer vi for en rekke variable fordi vi ønsker å avdekke kausale effekter av folkehøgskoleutdanningen. Ved bruk av kontrollvariabelmetoden bør man alltid vise ydmykhet for at det kan finnes uobserverte variable som påvirker resultatene. Det mest oppsiktsvekkende resultatet i denne rapporten er i våre øyne folkehøgskolens negative innvirkning på frafallselevs sannsynlighet for å fullføre yrkesfag. Kan det være uobserverte trekk ved frafallselever fra yrkesfag som velger å ta en folkehøgskoleutdanning? Kan det være at disse frafallselevene i utgangspunktet har mindre forutsetninger for å fullføre yrkesfag sammenliknet med andre frafallselever, og at vi ikke evner å fange opp disse forskjellene ved hjelp av våre kontrollvariable? Vi oppfordrer til mer kreativ tenkning omkring dette spørsmålet.

I denne rapporten har vi tatt høyde for at frafallselever utgjør en sammensatt gruppe når det gjelder kjønn og når det gjelder valg av studieretning i videregående opplæring. Vi har derfor undersøkt betydningen av folkehøgskoleutdanningen separat for disse gruppene. I videre undersøkelser av folkehøgskoleutdanningens effekt på frafallselever kan det være fruktbart å gjøre ytterligere differensieringer i gruppen av frafallselever. Det kan være store forskjeller innad i gruppen av frafallselever, for eksempel knyttet til årsaker til at elever faller fra videregående opplæring. Videre forskning som evner å differensiere gruppen av frafallselever kan avdekke hvilke elevgrupper

folkehøgskolen har effekt på, og dermed bidra til å forstå hvordan tiltak kan skreddersys for ulike grupper av frafallselever.

Vi konkluderer med at folkehøgskoleutdanningen ikke er en vesentlig bidragsyter til økt studentgjennomstrømning i høyere utdanning. Denne slutningen er basert på hvordan folkehøgskolen påvirker en typisk folkehøgskoleelev som senere starter en bachelorgrad i høyere utdanning. Vi kan imidlertid ikke utelukke at folkehøgskolen kan ha vesentlig innvirkning på den gruppen av folkehøgskoleelever som er mest usikre på sitt utdanningsvalg, og som er predisponert til å bruke lang tid på å fullføre en bachelorgrad. En målsetning for videre forskning kan være å differensiere ytterligere i gruppen av studenter med en folkehøgskoleutdanning, og undersøke om folkehøgskoleutdanningen kan påvirke enkelte grupper mer enn andre.

Noen betraktninger om folkehøgskolens rolle i utdanningssystemet

Økonomiske argumenter blir stadig viktigere i den utdanningspolitiske diskusjonen i Norge. Volckmar og Telhaug (1999) finner en bred, partipolitisk enighet om utdanningens funksjon på arbeidsmarkedet i en studie av norske partiprogrammer fra årene 1993-1999. Partiene ser ut til å hevde at teknologiske endringer har økt etterspørselen etter kunnskap på arbeidsmarkedet, noe som gjør skolen avgjørende for den økonomiske veksten og nasjonens konkurransedyktighet. Koblingen mellom økonomisk vekst og utdanning har ført til at frafallsproblematikken preger den politiske debatten, og det har vært et uttalt politisk ønske om å redusere frafallet i norsk videregående skole (Falck et al. 2009: 7; Hernes 2010). Et annet eksempel på at økonomiske argumenter preger norsk utdanningspolitikk er Kvalitetsreformen i høyere utdanning fra 2003, som blant annet har som mål å forbedre studentgjennomstrømning. Elever og studenter som er effektive i utdanning betyr økonomisk gevinst for samfunnet, hovedsakelig gjennom å begrense samfunnets utgifter til utdanning. For å oppnå bedre studentgjennomstrømning, innførte Kvalitetsreformen et belønningssystem hvor utdanningsinstitusjonenes inntekter delvis ble avhengig av studentenes gjennomstrømning (Hovdhaugen et al. 2013: 166).

Der andre skoleslag i utdanningssystemet måles på deres evne til å bidra til økonomisk gevinst, er ikke folkehøgskolens rolle og måloppnåelse direkte målbar i økonomiske størrelser. Folkehøgskolen skiller seg fra det øvrige utdanningssystemet ved å vektlegge dannelse og personlig modning fremfor akademisk oppnåelse, og ved å tilby en utdanning uten karakterer og eksamineringer (Knutas og Solhaug 2010: 16). Tidligere informasjonssjef i Folkehøgskolerådet, Øyvind Brandt, har uttalt at målet er å opprettholde folkehøgskolen som en arena for individet. Skoleslaget skal ikke være et middel for myndighetene på vei mot en markedsdrevet økonomisk målsetning (Bagley og Rust 2009: 287-288). Folkehøgskolene i Norge har så langt lyktes i å befeste en sterk tilstedeværelse i utdanningssystemet,

samtidig som skoleslaget har beholdt sitt særpreg og sin rolle (Bagley og Rust 2009: 295). I denne avsluttende delen ønsker vi å peke på at det å koble folkehøgskoleutdannelsen til elevenes øvrige utdanningsoppnåelse vil kunne endre forventningene om folkehøgskolens rolle i utdanningssystemet.

Som vi nevnte innledningsvis i denne rapporten har Folkehøgskolerådet antydnet at folkehøgskoleutdanningen kan spille en rolle for elevenes øvrige utdanningsoppnåelse (Folkehøgskolerådet 2009). I et markedsstyrt utdanningssystem der effektiv utdanningsoppnåelse vurderes som en økonomisk samfunnsgevinst er dette en sentral og verdifull rolle å spille. En konsekvens av å antyde at folkehøgskolen kan oppfylle denne rollen er at utdanningspolitiske aktører, mer eller mindre bevisst, kan oppfatte dette som en invitasjon til å endre syn på folkehøgskolens rolle. Fra å anerkjenne folkehøgskolens målsetning om å være en arena for individet, kan utdanningspolitiske aktører i økende grad tolke folkehøgskolens rolle som å være en tilrettelegger for effektiv utdanningsoppnåelse. En langsiktig konsekvens kan være at folkehøgskolen forventes å dokumentere at den oppfyller denne rollen for å legitimere sin plass i utdanningssystemet, og også for å rettferdiggjøre den økonomiske støtten som gis i favør folkehøgskolene. Bagley og Rust (2009: 295) hevder at folkehøgskolene i Sverige og Danmark er i ferd med å endre seg for å kunne møte behov som er etterspurt av en markedsbasert utdanningspolitikk. Koblingen mellom folkehøgskolen og elevenes øvrige utdanningsoppnåelse kan være et steg i denne retningen også for de norske folkehøgskolene.

Dersom utdanningspolitiske aktører forventer at folkehøgskoleutdanningen skal forberede elevene for ytterligere utdanningsoppnåelse, så vil ikke folkehøgskolen lenger være isolert fra det øvrige utdanningssystemets akademiske press og etterstrebelser. Konsekvensen kan være en folkehøgskoleutdanning der målet er å oppfordre og forberede elevene på en akademisk framtid, på bekostning av å gi elevene en akademisk pause. En kobling mellom folkehøgskoleutdanningen og elevenes øvrige utdanningsoppnåelse kan dermed utgjøre en trussel mot skoleslagets egenart.

REFERANSELISTE

- Bagley, S. S. og V. D. Rust (2009), «Community-Based Folk High Schools in Norway, Sweden, and Denmark». I: R.L. Raby og E.J. Valeau, red., *Community College Models*, s. 279-298. Dordrecht: Springer Netherlands.
- Bailey, T. (2007), «Implications of Educational Inequality in a Global Economy». I: C.R. Belfield og H.M. Levin, red., *The Price We Pay*, s. 74-95. Washington, D.C. : Brookings Institution Press.
- Borgen, Solveig T. og Nicolai T. Borgen (2013a), Folk high schools and dropouts from upper secondary school: Effects of non-academic investments in dropouts. *Upublisert artikkel*.
- Borgen, Solveig T. og Nicolai T. Borgen (2013b), Folk high schools and student retention in higher education: Effects of non-academic investments in future students. *Upublisert artikkel*.
- Buland, T., V. Havn, L. Finbak og T. Dahl (2007), *Intet menneske er en øy*. Trondheim: SINTEF Teknologi og samfunn.
- Christophersen, K.-A., E. Elstad og A. Turmo (2011), «Hva forklarer folkehøgskolelæreres korpsånd?». I: S. Ohrem og O. Haddal, red., *Med livet som pensum. Danning og læringsprosesser i folkehøgskolen*. Oslo: Cappelen Damm.
- Falck, T., A. B. Joannesen og B. Strøm (2009), *Kontnader av frafall i videregående opplæring*. Trondheim: Senter for økonomisk forskning AS.
- Folkehøgskolene (2013a), Folkehøgskolen gir gode arbeidstakere. Hentet fra: http://www.folkehogskole.no/index.php?page_id=6794. Lesedato: 26. april 2013.
- Folkehøgskolene (2013b), Dette koster et år på folkehøgskole. Hentet fra: http://www.folkehogskole.no/?page_id=21. Lesedato 6. mai 2013.
- Folkehøgskolerådet (2009), Stortingsmelding om kompetansebehov i framtida. Innspill fra Folkehøgskolerådet. FHSR-rundskriv 03/09. Hentet fra www.folkehogskole.no/fhsr/Rundskriv/2009/3.pdf. Lesedato: 10. januar 2013.
- Gutherson, P., H. Davies og T. Daszkiewicz (2011), *Achieving successful outcomes through Alternative Education Provision: an international literature review*. Berkshire: CfBT Education Trust
- Haddal, O. og S. Ohrem (2011), «Pedagogikk på en fri læingsarena». I: S. Ohrem og O. Haddal, red., *Med livet som pensum. Danning og læringsprosesser i folkehøgskolen*. Oslo: Cappelen Damm.
- Haddal, O. og R. Sødal (2011), «Tredimensjonal veiledning». I: S. Ohrem og O. Haddal, red., *Med livet som pensum. Danning og læringsprosesser i folkehøgskolen*. Oslo: Cappelen Damm.
- Hernes, G. (2010), *Gull av gråstein: tiltak for å redusere frafall i videregående opplæring*. Vol. 2010:03. Oslo: Fafo.
- Hovdhaugen, E. (2009), «Transfer and dropout: different forms of student departure in Norway». *Studies in Higher Education*, 34:1-17.
- Hovdhaugen, E. og P. O. Aamodt (2009), «Learning Environment: Relevant or Not to Students' Decision to Leave University?». *Quality in Higher Education*, 15:177-189.
- Hovdhaugen, E., N. Frølich og P. O. Aamodt (2013), «Informing Institutional Management: institutional strategies and student retention». *European Journal of Education*, 48:165-177.
- Knutas, A. og T. Solhaug (2010), *"Som en sang i sinnet - som et eneste sollyst minne": elevs utbytte av folkehøgskolen*. Trondheim: NTNU samfunnsforskning.
- Kunnskapsdepartementet (2012), 10 millioner kroner mer til folkehøgskolene. Pressemelding. Hentet fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/pressemter/pressemeldinger/2012/10-millioner-kroner-mer-til-folkehogskol.html?id=701266>. Lesedato: 26. april 2013.
- Mastekaasa, A. og M. N. Hansen (2005), «Frafall i høyere utdanning: Hvilken betydning har sosial bakgrunn?». I: M. Raabe, O. Raam, P.O. Aamodt, N.M. Stølen og A.M.R. Holseter, red., *Utdanning 2005 - deltakelse og kompetanse*, s. 98-121. Oslo-Kongsvinger: SSB.
- Moretti, E. (2007), «Crime and the Costs of Criminal Justice». I: C.R. Belfield og H.M. Levin, red., *The Price We Pay: Economic and Social Consequences of Inadequate Education*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
- NOU (2001:16), Frihet til mangfold. om folkehøgskolens rammevilkår: Norges offentlige utredninger.
- Ohrem, S. (2011), «Folkeopplysning og allmenndanning». I: S. Ohrem og O. Haddal, red., *Med livet som pensum. Danning og læringsprosesser i folkehøgskolen*. Oslo: Cappelen Damm.

- Ohrem, S. og O. Haddal (2011), *Med livet som pensum: danning og læringsprosesser i folkehøgskolen*. [Oslo]: Cappelen Damm akademisk.
- Pascarella, E. T. (2006), «How College Affects Students: Ten Directions for Future Research». *Journal of College Student Development*, 47:508-520.
- Rouse, C. E. (2007), «Consequences for the Labor Market». I: C.R. Belfield og H.M. Levin, red., *The Price We Pay*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
- SSB (2013), Gjennomstrømning i videregående opplæring, 2007-2012. Hentet fra: <http://ssb.no/utdanning/statistikker/vgogjen>. Lesedato: 24. september 2013.
- Tinto, V. (1993), *Leaving College: rethinking the causes and cures of student attrition*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Utdanningsdirektoratet (2013), Tilskudd til folkehøgskoler - statsbudsjettet 2012. Hentet fra: <http://www.udir.no/Regelverk/Tilskudd/Folkehogskoler1/Tilskudd-til-folkehoyskoler---statsbudsjettet-2011/>. Lesedato: 10. januar 2013.
- Volckmar, N. og A. O. Telhaug (1999), «Børs eller katedral? En studie av norsk opplæringspolitikk i partiprogrammene fra 1993 og 1997». I: A.O. Telhaug, red., *Norsk utdanningspolitisk retorikk 1945-2000. En studie av utdanningstenkningen i norske partiprogrammer*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.
- Waldfoegel, J., I. Garfinkel og K. Brendan (2007), «Welfare and the Costs of Public Assistance». I: C.R. Belfield og H.M. Levin, red., *The Price We Pay*. Washington, D.C. : Brookings Institution Press.
- Walstad, P. H. B. (2011), «Å danne og å utdanne i et praktisk pedagogisk landskap». I: S. Ohrem og O. Haddal, red., *Med livet som pensum. Danning og læringsprosesser i folkehøgskolen*. Oslo: Cappelen Damm.
- Yorke, M. (1998), «Non-completion of Undergraduate Study: some implications for policy in higher education 1». *Journal of Higher Education Policy and Management*, 20:189-201.

APPENDIKS A: OM FOLKEHØGSKOLENE

De norske folkehøgskolene er basert på Nikolai F.S. Grundtvigs pedagogiske prinsipper, der ”læring for livet, om livet og for livet” står i sentrum (NOU 2001:16: 12). I sterk opposisjon til den tradisjonelle, elitistiske latinskolen forfektet Grundtvig en yrkesrettet høyskole med fokus på praktisk kunnskap til bruk i det daglige liv, og på samfunnsdeltagelse i et voksende demokrati (NOU 2001:16: 12; Walstad 2011: 116). Også i dag er folkehøgskolen preget av at generell allmenndannelse og personlig utvikling erstatter akademisk læring (NOU 2001:16: 15). Hver skole tilbyr skolelinjer som er i tråd med de ansattes kvalifikasjoner, og linjelærerne står i stor grad fritt til å utvikle pensum og læringsmål (Christophersen et al. 2011: 106). Utvalget av linjer er svært variert (Haddal og Ohrem 2011: 26) men med en hovedvekt på idrettsrelaterte linjer, friluftsliv, musikk, internasjonale linjer og kunst og håndverkslinjer (Ohrem 2011: 53).

Folkehøgskolens mandat er å tilby en akademisk pause i utdanningssystemet, med en utdanning som er fri for karakterer og eksamener (Knutas og Solhaug 2010: 39-40). Opptak til folkehøgskolene er ikke basert på tidligere akademiske oppnåelse, og i så måte er skoleslaget tilgjengelig for alle. De fleste elevene i et folkehøgskolekull er 19 år, noe som vil si at de har hatt mulighet til å fullføre videregående opplæring på normert tid innen de begynner en folkehøgskoleutdanning. Gjennomsnittlig har hver skole et kull på mellom 80 og 90 elever hvert år, og i utgangspunktet skal elevene bo på internat på skolen gjennom det 9 måneder lange skoleåret. De relativt små elevkullene og det tette miljøet på internatene gjør at hvert individ blir en viktig del av det sosiale miljøet på skolen. Det sosiale miljøet er i seg selv en vesentlig del av folkehøgskoleutdanningen (NOU 2001:16: 15).

Gjennomsnittlig betaler en folkehøgskoleelev 90 000 NOK for et år på folkehøgskole. Skolepengene dekker kost og losji, undervisningsmateriell og obligatoriske skoleturer (Folkehøgskolene 2013b). Folkehøgskoleelever kan motta støtte fra Lånekassen på lik linje med studenter i høyere utdanning. Undervisningen som foregår på folkehøgskolene er i seg selv gratis for elevene. Folkehøgskolene mottar finansiell statlig støtte. I 2012 var 680 135 00 NOK av statsbudsjettet satt av til folkehøgskolene (Utdanningsdirektoratet 2013).